

TALEPAPIR

DET TALTE ORD GÆLDER

Anledning	Åbent samråd i Folketingets Uddannelsesudvalg
Titel	Samrådsspørgsmål AX om klassekvotienter
Målgruppe	Uddannelsesudvalget
Arrangør	Uddannelsesudvalget
Taletid	Ikke fastsat
Tid og sted	Christiansborg, lokale S-092 Tirsdag den 8. september kl. 12:00

Disposition

1. Samrådsspørgsmål AX
2. Klassekvotienter er ikke en sag for Folketing og minister
3. Nogle konkrete eksempler
4. Klassestørrelser og frafald
5. Frafaldsundersøgelse
6. Kapaciteten på gymnasierne
7. Sammenfatning

1. Samrådsspørgsmål AX

I et kommende åbent samråd ønskes en drøftelse af følgende spørgsmål:

UDU alm. del

Spørgsmål AX

Ifølge det webbaserede skemasystem Lectio er antallet af 1.g-klasser med mere end 32 elever steget med næsten en tredjedel (30,7 pct.) siden sidste år.

Antallet af 1.g-klasser med mere end 28 elever er steget med 23,45 pct.

- Mener ministeren, at det er acceptabelt?
- Hvilke initiativer vil ministeren tage for at sikre, at elever i store klasser får den tid med læreren, som er fagligt forsvarligt?
- Har ministeren en smertegrænse for, hvornår ministeren vil gribe ind overfor stigende klassekvotienter?

I forbindelse med undersøgelsen Fra gymnasiefremmed til student udtalte Susanne Murning, videnskabelig medarbejder på Center for Ungdomsforskning, 16/5-08 i Information: "Vores undersøgelse viser, at mange af de gymnasiefremmede elever føler sig pressede i de store klasser".

- Bekymrer dette ministeren?

Samrådsspørgsmålet er stillet efter ønske fra Nanna Westerby (SF).

- Ja, så sidder vi her igen – næsten præcist et år efter, at jeg sidst var i samråd om samme sag: Klassekvotienter i de gymnasiale uddannelser. Men det skal måske være en årlig tradition?
- Det er nu ikke overraskende, at spørgsmålet om klassekvotienter dukker igen her ved skoleårets start. Søgningen til de gymnasiale uddannelser steg igen i år mere end ungdomsårgangene, og Undervisningsministeriets udvidelser af bygningsmassen er ikke på plads alle steder endnu. Det vil jeg komme tilbage til senere.

2. Klassekvotienter er ikke en sag for Folketing og minister

- Men lad mig starte med at slå fast, at jeg fortsat mener, at hverken Folketinget eller ministeren skal bestemme, hvordan undervisningen skal organiseres på den enkelte skole. Det må og skal være en lokal beslutning. Det drejer sig for os som lovgivere og for mig som minister at skabe de bedste muligheder for fleksibilitet på den enkelte skole.
- Det vil sige: Der er faktisk et enkelt punkt, hvor vi i Gymnasieforligskredsen har været enige om at blande os: Vi har indført et lovkrav om variation og fleksibilitet.
- I aftalen om gymnasireformen fra 2003 står der nemlig: *”Reformens hovedsigte – at styrke fagligheden og elevernes reelle studiekompetence – realiseres ved bl.a. at inddrage nye arbejdsformer, fx projektarbejde, hvor eleverne mere selvstændigt forbyder sig i en problemstilling, eller virtuelle arbejdsformer.”* Og derfor står der nu i gymnasieloven, at: *”Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne gennem hele uddannelsen møder variation og progression i arbejdsformerne.”*
- Hvis dette skal realiseres fuldt ud, kan det selvsagt ikke nytte at være bundet af stive centrale bestemmelser om klasse- og holdstørrelser.
- Det er mange år siden – helt tilbage i statsgymnasiernes tid i slutningen af forrige årtusinde – at der har stået noget om klassestørrelser i lovgivningen for ungdomsuddannelserne. Og dengang var det udelukkende for de almene gymnasier og hf.
- Da amterne overtog gymnasierne i 1986, besluttede de sammen med GL at skrive noget om klassekvotienter ind i overenskomsten. Der var dog ikke tale om et loft over klassestørrelser, men alene en aftale om, at hvis der var mere end 28 elever i en klasse, skulle læreren have dobbelt betaling for at undervise den.
- Amtsrådsforeningen og GL blev imidlertid i 1999 enige om at ophæve denne besynderlige bestemmelse. Yderst fornuftigt, vil jeg sige! For også Amtsrådsforeningen og GL måtte jo erkende, at forholdene og ressourcerne er så forskellige fra skole til skole, at det er meningsløst at operere med centralt fastsatte kriterier for klassernes størrelse.
- Og med gymnasiernes overgang til selveje ligger beslutningen nu på den enkelte skole – og sådan skal det også være!

- Skolerne skal kunne indrette undervisningen efter, hvad der tjener formålet bedst – og ikke være låst af, at der kun må sidde et bestemt antal elever i lokalet.
- Jeg vil ikke undlade at nævne, at det ikke nødvendigvis er ministeren, som står i vejen for at oprette flere studieretninger og på den måde nedbringe klassekvotienterne. En hindring er derimod de ufleksible arbejdstidsaftaler, som betyder, at udgifterne ved at oprette en ny studieretning er meget høje. Det skyldes blandt andet, at lærerne skal have 60 minutters forberedelse til 45 minutters undervisning – uanset, om læreren underviser flere hold på samme niveau og derfor kan tænkes at kunne genbruge noget af sit forberedelsesarbejde.
- Tilsvarende får hver lærer et årligt timetillæg på 56 til 83 timer pr. klasse til gennemførselsvejledning – uanset størrelsen på klassen.
- Det er alt sammen forhold, som gør, at udgifterne til at oprette en ekstra studieretning er høje. Hvis gymnasierne ønsker at oprette flere studieretninger for derved at nedbringe holdstørrelserne, er noget af vejen dertil derfor en opblødning af de ufleksible arbejdstidsaftaler.

3. Nogle konkrete eksempler

- Elevernes organisation DGS har via Internettet samlet oplysninger om klassestørrelser fra de gymnasier, der bruger Lectio i administrationen. Jeg har fået en kopi af DGS-undersøgelsen, og jeg må medgive, at den umiddelbart kan se skræmmende ud. Og den har i hvert fald givet anledning til en del presseomtale – og vel også til dette samråd.
- Undersøgelsens resultater skal imidlertid tages med et vist forbehold, og jeg vil gerne kommentere nogle af tallene øverst på listen.
- Topscorer på den udgave af listen, som jeg har fået, er 1.p på Ikast-Brande Gymnasium med ikke færre end 46 elever. Men der ligger en ganske enkel forklaring bag denne ”rekord”: 1.p er skolens eneste hf-klasse, og ved ansøgningsfristens udløb 15. marts var der 33 tilmeldte. I løbet af juni og juli kom der imidlertid usædvanligt mange ekstra ansøgninger til klassen, og da de alle dukkede op på første skoledag, besluttede rektor straks at dele klassen i to.
- Nr. 2 på listen er 1.i på Struer Statsgymnasium med 39 elever. Dette er skolens IB-klasse, og IB er indrettet sådan, at eleverne vælger valgfag på kryds og tværs inden for bestemte rammer. Det betyder, at klassen reelt aldrig er samlet,

men at undervisningen foregår på valghold på typisk 12-15 elever. Det største hold er danskholdet på 25.

- 1.q på Københavns Åbne Gymnasium ligger nr. 3 på listen med en klassestørrelse på 36. Også her er der tale om et planlægningstal, og i dag er klassen på 32. Både til denne klasse og skolens anden klasse på 32 er der knyttet ekstra faglærere, som går med ind efter aftale med klassens faste lærere. Det understreger, hvad jeg adskillige gange har sagt – nemlig, at det ikke er klassestørrelserne, men derimod lærerressourcerne pr elev, der er relevante.
- Et sidste eksempel: Høje-Taastrup Gymnasium indtager pladserne som nr. 5 og 6 på DGS's liste med klasserne 1.j og 1.k, som begge er anført med 35 elever, hvoraf dog kun 33 mødte op på første skoledag. Skolen har dannet klasserne ud fra elevernes forhåndsønsker om studieretning. I 1.j ønsker alle elever en samfundsmatematisk studieretning, mens 1.k består af elever, der er interesseret i en samfundssproglig studieretning. På skolen er der fire andre 1.g-klasser med 23, 25, 26 og 29 elever, og her går elever, der har ønsket henholdsvis en sproglig, en matematisk-fysisk, en bioteknologisk og en kunstnerisk studieretning. Skolen startede skoleåret med at spørge samtlige elever i de to store klasser 1.j og 1.k, om de ville flytte til en af de mindre klasser, og mindede om, at valget af studieretning jo først finder sted til jul. Men ikke en eneste af eleverne ønskede at flytte. De ville gerne blive sammen med de elever, der havde samme hovedinteresse som dem selv, og de ønskede ikke at blive indlemmet i for eksempel et matematik-fysik klassemiljø. Jeg har taget de to klasselister med, og jeg vil da gerne bede Nanna Westerby, der har stillet dette samrådspørgsmål til mig, om at udpege de elever, der mod deres vilje skal tvangsflyttes til en klasse, de ikke vil gå i, eller tvangsoverføres til et andet gymnasium, de ikke ønsker sig.
- Et stift loft over klassestørrelserne vil indebære, at langt flere elever end i dag ikke kan komme ind på det gymnasium, de ønsker, eller må henvises til en anden studieretning end den, de ønsker sig.
- Disse eksempler er meget forskellige, og de er for mig at se stærke beviser på, at vi i stedet for at indføre centralt fastsatte klassestørrelser skal sikre en fleksibilitet, der gør, at skolerne kan vælge løsninger, der er afpasset efter de lokale forhold. Skolernes økonomi beslattes af det samlede Folketing på årets finanslov og ikke gennem en forældet central styring af, hvor mange elever der på et givet tidspunkt må sidde i et lokale.
- Dermed har jeg samtidig svaret på de tre første punkter af dette samrådspørgsmål.

4. Klassestørrelser og frafald

- Det sidste punkt af samrådsspørgsmålet handler om gymnasiefremmede elever. Det er i den sammenhæng tankevækkende, at de statistiske undersøgelser viser, at der ikke er nogen sammenhæng mellem klassestørrelser og frafald. Uni-C har igen i år foretaget en særkørsel, som holder klassestørrelser ved skolestarten i august 2007 op mod det frafald, der skete i skoleåret 2007/08. Det er de nyeste tal, som Uni-C råder over, og for hvilke denne sammenligning er mulig.
- Undersøgelsen viser for det almene gymnasium, at
 - I klasser med færre end 25 elever var fuldførelsesprocenten 87,2.
 - I klasser med mellem 25 og 28 elever var fuldførelsesprocenten 89,5.
 - I klasser med mellem 29 og 32 elever var fuldførelsesprocenten 90,8.
 - Og i klasser med flere end 32 elever var fuldførelsesprocenten 92,6.
- Jeg vil ikke på denne baggrund opfordre skolerne til at øge klassestørrelserne, men jeg må på den anden side tage tallene som bevis for, at større klasser ikke i sig selv fører til større frafald.
- Jeg har lyst til at citere en artikel i Newsweek fra august i år, hvor der i tidskriftets tillæg om uddannelse står: *Studies by academics at Munich's IFO Institute and Stanford, among other places, show that simply spending more on education doesn't yield better results. Kids don't necessarily learn more if they sit in smaller classrooms, in more modern and better-equipped schools, or even if their teachers are better-paid. According to Ludger Woessmann of the IFO Institute, merely raising per-student spending has no effect on achievement.* [Forskning ved bl.a. Stanford Universitetet og IFO – det økonomiske institut ved universitetet i München – har vist, at hvis man blot bruger flere penge på uddannelse, skaber man ikke bedre resultater. Elever lærer ikke nødvendigvis mere ved at sidde i mindre klasser eller at gå i mere moderne og bedre udstyrede skoler – og selv ikke, hvis deres lærere bliver betalt bedre. Ifølge professor Ludger Wößmann fra IFO har en forhøjelse af udgifterne pr. elev i sig selv ingen virkning på læringsudbyttet.]
- Det stemmer helt overens med resultaterne fra den undersøgelse, som Uni-C gennemførte i forbindelse med samrådet for et år siden, og som dokumenterede, at der ikke er nogen sammenhæng mellem eksamensresultater og klasse-

størrelser. Eleverne i de store klasser får et lige så godt udbytte af undervisningen som eleverne i de mindre klasser.

- Når talen er om gymnasiefremmede elever, løser man derfor ikke problemerne ved blot at poste flere penge ud i systemet eller ved at indføre et rigtigt loft over klassestørrelserne. Der skal – som det da også anbefales i den undersøgelse 'Fra gymnasiefremmed til student', som nævnes i samrådsspørgsmålet – først og fremmest ske ændringer af selve undervisningen, så alle elever – og ikke mindst de gymnasiefremmede – kan gennemføre gymnasiet med et godt personligt og fagligt udbytte.
- I Undervisningsministeriet har vi derfor lige før sommerferien igangsat et større projekt, der har til formål at udvikle redskaber og metoder, som kan hjælpe de gymnasiefremmede til at gennemføre uddannelsen. Vi har nedsat en snes arbejdsgrupper, der i det enkelte fag og i den enkelte uddannelse skal udpege barrierer, som hindrer eller besværliggør eleverne i at få optimalt udbytte af undervisningen. Det kan være fagligt indhold, begreber eller teknikker, som eleverne erfaringsmæssigt har vanskeligt ved at forstå og beherske. Men det kan også være de kriterier, som deltagelsen i undervisningen vurderes efter, eller det kan være lærernes tilbagemeldinger til elever i forbindelse med fx skriftligt arbejde og øvrige evalueringer.
- Arbejdsgrupper skal udarbejde et idékatalog med forslag til, hvordan man i det enkelte fag kan tilrettelægge undervisningen, så elever med en gymnasiefremmed baggrund får bedre muligheder for at udvikle de kompetencer, som er beskrevet i fagmålene. Arbejdsgrupperne skal inddrage de undersøgelser af gymnasiefremmede elevers erfaringer fra gymnasieskolen og erfaringer fra udviklingsarbejder og fagdidaktisk forskning.
- Ministeriet har medio august sendt en opfordring til skolerne om at medvirke i dette projekt ved at afprøve idékataloget og kombinere det med deres egne erfaringer. Ministeriet yder støtte på tilsammen 2,7 mio. kr. fra forsøgs- og udviklingsmidlerne til projektet, herunder til de skoler, der beslutter sig for at deltage, og ministeriet taler for øjeblikket med Gymnasieskolernes Lærereforening om, hvordan GL kan blive inddraget.
- Lars Ulriksen, der er en af forskerne bag rapporten 'Fra gymnasiefremmed til student', er knyttet til projektet og vil samle alle erfaringerne op, dels på en afsluttende konference og dels i et materiale, der vil blive udsendt til alle skoler.

5. Frafaldsundersøgelse

- Omkring 83 % af eleverne i de gymnasiale uddannelser ender med at få studenterhuen på – i en eller anden farve. Men selv om fuldførelsesprocenten dermed er noget højere end på de erhvervsfaglige uddannelser, skal vi ikke stille os tilfredse – tværtimod! Vi skal gerne have endnu flere til at gennemføre.
- Derfor var frafald i uddannelsessystemet som helhed udmeldt som et særligt fokusområde på Undervisningsministeriets tilsynsplan for 2008. Gymnasieafdelingen har i denne sammenhæng fået gennemført en grundig undersøgelse af frafaldet i de gymnasiale uddannelser – både årsagerne til frafald og skolernes indsats for at begrænse frafaldet.
- Rapporten fra denne undersøgelse forventes at være klar her i september. Jeg har ikke læst den, men er blevet informeret om, at den vil indeholde en lang række eksempler på god praksis. Jeg er overbevist om, at vi med denne rapport bliver bedre til at bekæmpe frafaldet. Vi får mere præcis viden om, hvad det er, der får en gruppe af unge til at falde fra i uddannelsessystemet, og skolerne får bedre indsigt i, hvad det er, der virker.

6. Kapaciteten på gymnasierne

- Jeg startede med kort at omtale den proces om udvidelser af bygningsmassen, som Undervisningsministeriet næsten er færdig med at gennemføre. Lad mig her til slut uddybe dette ved at fortælle lidt om, hvad vi har gjort indtil nu.
- Vi har kendskab til, at nogle gymnasier frem for at videresende ansøgere til andre skoler har optaget flere elever og dannet klasser med en højere klassekvotient end sidste år. Men der ligger også en demografisk udvikling bag de stigende klassekvotienter. Søgningen til de gymnasiale uddannelser er stigende, både fordi der i de kommende år er store årgange, der skal vælge ungdomsuddannelse, og fordi andelen af unge, der søger en gymnasial uddannelse, er steget fra sidste år til i år.
- Ungdomsårgangene forventes at vokse frem til 2012, hvorefter der sker et fald, og vi når omtrent tilbage til 2007-niveauet i 2020. Stigningen er ujævnt fordelt,

så der nogle steder har været mange flere ansøgere til gymnasiet i år end sidste år, og mens der på landsplan forventes at være et antal unge i 2020 svarende til niveauet tilbage i 2007, dækker det over, at der i nogle områder af landet i 2020 vil være væsentligt færre unge i 2020, end der var i 2007, mens der i andre områder vil være flere. Derfor er bygningsmassen fra 2007 ikke tilstrækkelig til at dække kapacitetsbehovet i alle områder.

- Undervisningsministeriet er opmærksom på den stigende søgning til gymnasiet og har efter overtagelsen af bygningerne fra amterne igangsat udvidelser af bygningskapaciteten i områder, hvor der kan forudses varig kapacitetsmangel. Der udbygges blandt andet på Virum Gymnasium og Frederiksborg Gymnasium i Nordsjælland og på Tornbjerg Gymnasium i Odense, og vi er i gang med at opføre et nyt gymnasium i Ringsted, men disse byggerier er ikke færdige. Desuden er der allerede eller bliver der foretaget mindre ombygninger på en række gymnasier, som kan skaffe et par eller en håndfuld ekstra undervisningslokaler. Beslutninger om udbygninger sker på baggrund af langsigtede prognoser, og der kan derfor være midlertidig kapacitetsmangel nogle steder. Midlertidig kapacitetsmangel løses ved midlertidige lejemaal, herunder leje af pavilloner.
- Vi forventer at kunne overdrage bygningerne til gymnasierne med virkning fra 1. januar 2010. I forbindelse med overdragelsen får gymnasierne selv mulighed for at udbygge til kapacitetsbehovet, og der forventes afsat en tidsbegrænset pulje til støtte til nødvendige kapacitetsudvidelser. Denne pulje skal støtte større udbygninger for gymnasier i områder, hvor der ikke er ledig kapacitet. Puljen er tidsbegrænset, fordi ungdomsårgangene på landsplan som sagt ikke forventes at være stigende længere end til 2012.

7. Sammenfatning

- Aviserne har for nylig skrevet om, at mange elever nu må sidde i vindueskarmene, men selv om ministeriet har spurgt både Rektorforeningen og DGS, er der ikke fremkommet konkrete eksempler på, at det finder sted.
- Som afslutning vil jeg derfor gerne understrege, at jeg har fuld tillid til, at skolerne udnytter de fleksible rammer på bedste vis, når de tilrettelægger og gennemfører undervisningen, og jeg vil gerne gentage, at jeg ikke vil være med til at indføre snærende bånd i form af fx loft over klassestørrelserne.